
Εισαγωγή στην επιστήμη υπολογιστών.

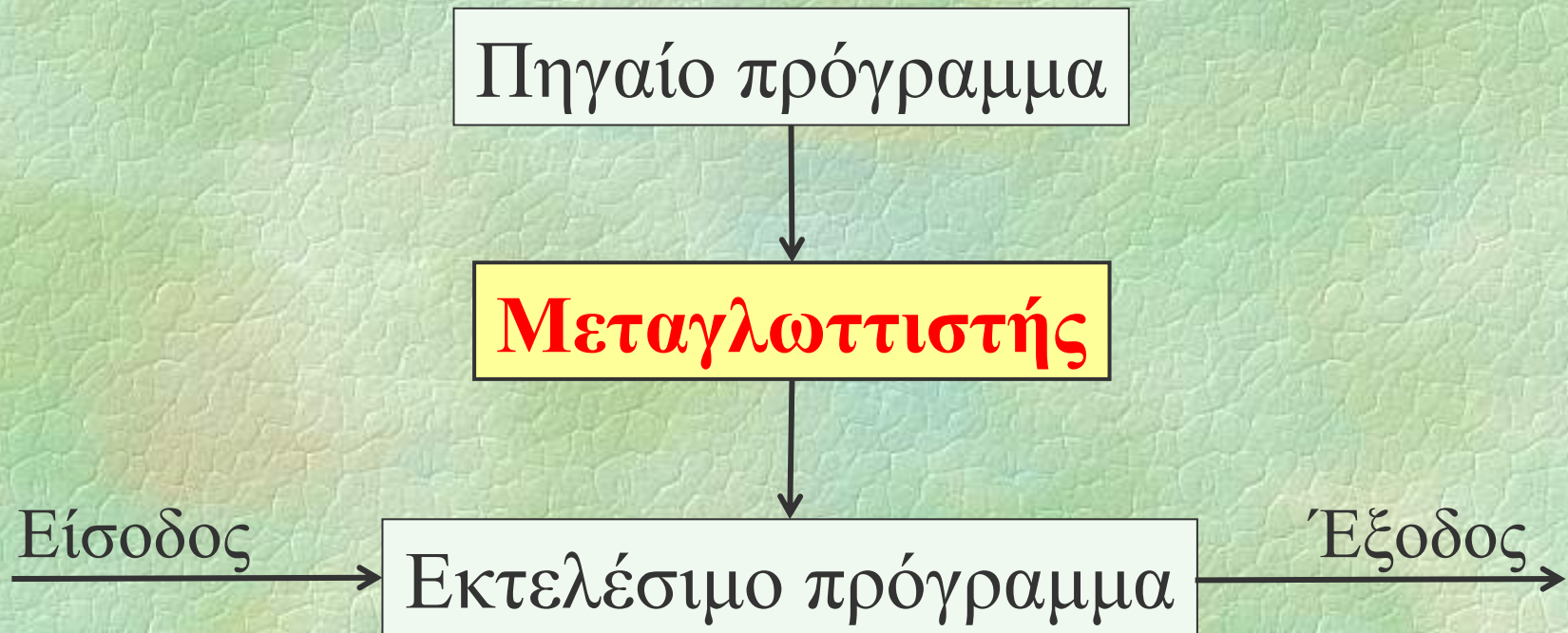
5^η ενότητα: Γλώσσες Προγραμματισμού: Θεωρητικό Υπόβαθρο και Μοντέλα

- ✓ Λεκτική και συντακτική ανάλυση γλωσσών
- ✓ Συναρτησιακός προγραμματισμός
- ✓ Λογικός προγραμματισμός
- ✓ Αντικειμενοστρεφής προγραμματισμός

Επιμέλεια διαφανειών:

Στάθης Ζάχος, Νίκος Παπασπύρου, Κωστής Σαγώνας.

Μετάφραση προγραμμάτων

Μετάφραση προγραμμάτων

Σύνταξη και σημασιολογία προγραμμάτων

- ◆ **Σύνταξη γλωσσών προγραμματισμού:** πως δείχνουν τα προγράμματα στο χρήστη, τι μορφή και τι δομή έχουν
 - Η σύνταξη συνήθως ορίζεται με χρήση κάποιας τυπικής γραμματικής
- ◆ **Σημασιολογία γλωσσών προγραμματισμού:** τι σημαίνουν τα προγράμματα, ποια είναι η συμπεριφορά τους
 - Η σημασιολογία είναι πιο δύσκολη να ορισθεί από τη σύνταξη – διάφοροι τρόποι ορισμού της

Σύνταξη και σημασιολογία: παραδείγματα

- ◆ Φράση λεκτικά λάθος

οπα πάς οπα χύσέ φαγ επα χιάφα κή

- ◆ Φράση λεκτικά ορθή αλλά συντακτικά λάθος

ο παπάς ο φακή έφαγε παχιά παχύς

- ◆ Φράση συντακτικά (και λεκτικά) ορθή αλλά νοηματικά (και σημασιολογικά) λάθος

ο παπάς ο παχιά έφαγε παχύς φακή

- ◆ Φράση συντακτικά και σημασιολογικά ορθή

η φακή η παχιά έφαγε παχύ παπά

- ◆ Φράση συντακτικά και σημασιολογικά ορθή

ο παπάς ο παχύς έφαγε παχιά φακή

Λεκτική ανάλυση γλωσσών

- ◆ Η λεκτική ανάλυση δεν είναι τετριμμένο πρόβλημα γιατί οι γλώσσες προγραμματισμού συνήθως είναι πιο περίπλοκες λεκτικά από τα Ελληνικά

```
*p->f++ = -.12345e-6
```

```
float x, y, z;  
float * p = &z;  
  
x = y/*p;
```


Δήλωση λεκτικών μονάδων

- ◆ Πως δηλώνονται οι λεκτικές μονάδες;
 - Λέξεις κλειδιά – μέσω συμβολοσειρών (strings)
 - Πως ορίζονται τα ονόματα των μεταβλητών;
 - Πως ορίζονται οι αριθμοί κινητής υποδιαστολής;
- ◆ Κανονικές εκφράσεις (regular expressions)
 - Ένας εύχρηστος τρόπος να ορίσουμε ακολουθίες από χαρακτήρες
 - Χρησιμοποιούνται ευρέως: grep, awk, perl, κ.λπ.

Λεκτικές μονάδες με κανονικές εκφράσεις

Παραδείγματα:

- $'0'$ – ταιριάζει μόνο με το χαρακτήρα 0 (μηδέν)
- $'0' | '1'$ – ταιριάζει με μηδέν ή με ένα
- $'0' | '1' | '2' | '3' | '4' | '5' | '6' | '7' | '8' | '9'$ – ταιριάζει με ψηφία
- $[0-9]$ – το ίδιο με το παραπάνω αλλά σε πιο συμπαγή μορφή
- $[0-9]^*$ – σειρά από ψηφία (πιθανώς κενή)

Θέματα σχεδιασμού λεκτικών μονάδων

- ◆ Ακέραιοι αριθμοί (π.χ. **10**)
 - Οι αρνητικοί ακέραιοι είναι μία λεκτική μονάδα ή όχι;
- ◆ Χαρακτήρες (π.χ. **'a'**)
 - Πως αναπαρίστανται οι μη εκτυπώσιμοι χαρακτήρες ή το ' ' ;
- ◆ Αριθμοί κινητής υποδιαστολής (π.χ. **3.14e-5**)
- ◆ Συμβολοσειρές (π.χ. **"hello world"**)
 - Πώς αναπαρίσταται ο χαρακτήρας " ";

Λεκτικές μονάδες με κανονικές εκφράσεις

◆ Το αλφάβητο

$$\Sigma = \{ , =, +, -, *, /, (,), >, <, a, \dots, z, 0, \dots, 9, A, \dots, Z \}$$

◆ Ονοματίζουμε κάποιες κανονικές εκφράσεις

- **LPAR** ::= (
- **PLUS** ::= +
- **letter** ::= A | B | ... | Z | a | b | ... | z
- **digit** ::= 0 | 1 | ... | 9
- **ID** ::= letter (letter | digit)*
- **INT** ::= ((1 | ... | 9) digit*) | 0

Λεκτική ανάλυση (Scanning)

- ◆ Τεμαχίζει ένα πρόγραμμα σε μια ακολουθία από λεκτικές μονάδες (tokens)

```
foo = a + bar2(42);
```

ID	EQUALS	ID	PLUS	ID	LPAR	INT	RPAR	SEMI
----	--------	----	------	----	------	-----	------	------

- ◆ Ουσιαστικά απλοποιεί τη λειτουργία του συντακτικού αναλυτή
- ◆ Οι λεκτικοί αναλυτές είναι πιο γρήγοροι από τους συντακτικούς αναλυτές διότι έχουν να κάνουν με απλούστερη γραμματική

Μια γραμματική για τα Αγγλικά

Μια πρόταση αποτελείται από μια ουσιαστική φράση, ένα ρήμα, και μια ουσιαστική φράση

$$\langle S \rangle ::= \langle NP \rangle \langle V \rangle \langle NP \rangle$$

Μια ουσιαστική φράση αποτελείται από ένα άρθρο και ένα ουσιαστικό

$$\langle NP \rangle ::= \langle A \rangle \langle N \rangle$$

Ρήματα είναι τα εξής...

$$\langle V \rangle ::= \mathbf{loves} \mid \mathbf{hates} \mid \mathbf{eats}$$

Άρθρα είναι τα εξής...

$$\langle A \rangle ::= \mathbf{a} \mid \mathbf{the}$$

Ουσιαστικά είναι τα εξής...

$$\langle N \rangle ::= \mathbf{dog} \mid \mathbf{cat} \mid \mathbf{rat}$$

Πως δουλεύει μια γραμματική

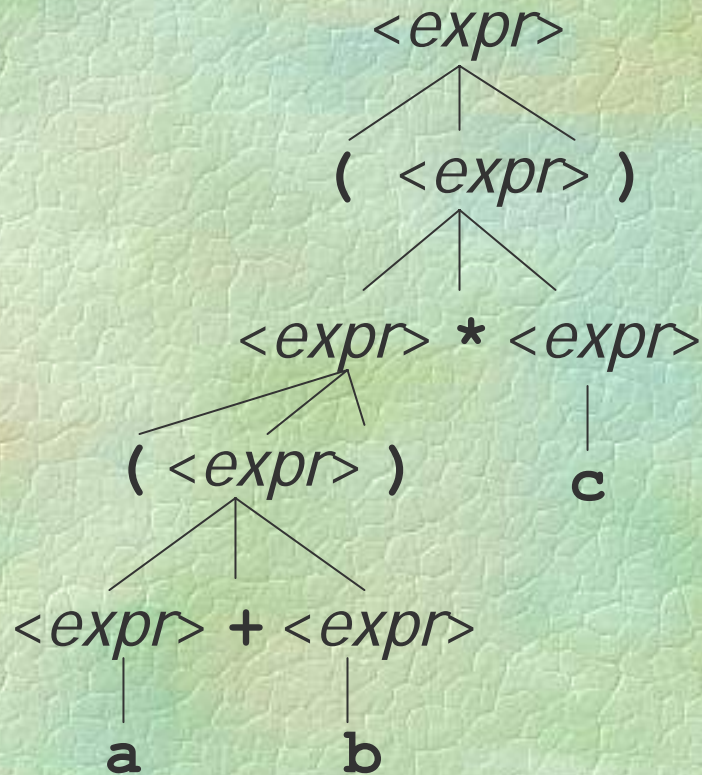
- ◆ Μια γραμματική είναι ένα σύνολο κανόνων που ορίζουν πως κατασκευάζεται ένα **συντακτικό δένδρο**
- ◆ Ξεκινάμε βάζοντας το $\langle S \rangle$ στη ρίζα του δένδρου
- ◆ Οι κανόνες της γραμματικής λένε πως μπορούμε να προσθέσουμε παιδιά σε κάθε σημείο του δένδρου
- ◆ Για παράδειγμα, ο κανόνας
$$\langle S \rangle ::= \langle NP \rangle \langle V \rangle \langle NP \rangle$$
λέει ότι μπορούμε να προσθέσουμε κόμβους $\langle NP \rangle$, $\langle V \rangle$, και $\langle NP \rangle$, με αυτή τη σειρά, ως παιδιά του κόμβου $\langle S \rangle$

Γραμματική για αριθμητικές εκφράσεις

```
<expr> ::= <expr> + <expr>
          | <expr> * <expr>
          | ( <expr> )
          | a | b | c
```

- ◆ Μια αριθμητική έκφραση μπορεί να είναι
 - το άθροισμα δύο άλλων εκφράσεων, ή
 - το γινόμενο δύο εκφράσεων, ή
 - μια έκφραση που περικλείεται από παρενθέσεις, ή
 - κάποια από τις μεταβλητές **a**, **b**, ή **c**

Συντακτικό δένδρο

Συστατικά μιας γραμματικής

Ορισμός γραμματικών σε μορφή Backus-Naur

- ◆ Μια γραμματική σε μορφή Backus-Naur είναι
 - Ένα σύνολο από **λεκτικές μονάδες (tokens)**
 - Συμβολοσειρές που αποτελούν τα μικρότερα αδιαίρετα κομμάτια της σύνταξης του προγράμματος
 - Ένα σύνολο από μη **τερματικά σύμβολα**
 - Συμβολοσειρές που εγκλείονται σε αγκύλες, π.χ. $\langle NP \rangle$, και αντιπροσωπεύουν κομμάτια του συντακτικού της γλώσσας
 - Δε συναντιούνται στο πρόγραμμα, αλλά είναι σύμβολα που βρίσκονται στο αριστερό μέρος κάποιων κανόνων της γραμματικής
 - Το **αρχικό σύμβολο** της γραμματικής
 - Ένα συγκεκριμένο μη τερματικό σύμβολο που αποτελεί τη ρίζα του συντακτικού δένδρου για κάθε αποδεκτό από τη γλώσσα πρόγραμμα
 - Ένα σύνολο από **κανόνες παραγωγής**

Κανόνες παραγωγής

(1)

- ◆ Οι κανόνες παραγωγής χρησιμοποιούνται για την κατασκευή του συντακτικού δένδρου
- ◆ Κάθε κανόνας έχει τη μορφή $A ::= \Delta$
 - Το αριστερό μέρος A αποτελείται από ένα μη τερματικό σύμβολο
 - Το δεξί μέρος Δ είναι μια ακολουθία από τερματικά (λεκτικές μονάδες) και μη τερματικά σύμβολα

- ◆ Κάθε κανόνας προσδιορίζει έναν πιθανό τρόπο κατασκευής του συντακτικού υποδένδρου που
 - έχει ως ρίζα του το μη τερματικό σύμβολο στο αριστερό μέρος Λ του κανόνα και
 - ως παιδιά αυτής της ρίζας (με την ίδια σειρά εμφάνισης) έχει τα σύμβολα στο δεξί μέρος Δ του κανόνα

Κατασκευή συντακτικών δένδρων

- ◆ Αρχίζουμε την κατασκευή βάζοντας το αρχικό σύμβολο της γραμματικής στη ρίζα του δένδρου
- ◆ Προσθέτουμε παιδιά σε κάθε μη τερματικό σύμβολο, χρησιμοποιώντας *κάποιον* από τους κανόνες παραγωγής της γλώσσας για το συγκεκριμένο μη τερματικό
- ◆ Η διαδικασία τερματίζει όταν όλα τα φύλλα του δένδρου αποτελούνται από λεκτικές μονάδες
- ◆ Η συμβολοσειρά που αντιστοιχεί στο δένδρο βρίσκεται διαβάζοντας τα φύλλα του δένδρου από αριστερά προς τα δεξιά

Παραδείγματα

```
<expr> ::= <expr> + <expr>  
         | <expr> * <expr>  
         | ( <expr> )  
         | a | b | c
```

- ◆ Τα συντακτικά δένδρα για τις παρακάτω εκφράσεις

a+b

(a+b)

(a+ (b))

a*b+c

- ◆ Η κατασκευή των συντακτικών δένδρων είναι δουλειά του συντακτικού αναλυτή (parser) ενός μεταγλωττιστή
- ◆ Υπάρχουν διάφοροι αποδοτικοί αλγόριθμοι και εργαλεία για ημιαυτόματη κατασκευή του συντακτικού αναλυτή

Ορισμός γλωσσών

- ◆ Για να ορίσουμε τη σύνταξη των γλωσσών προγραμματισμού χρησιμοποιούμε γραμματικές
- ◆ Η γλώσσα που ορίζεται από μια γραμματική είναι το σύνολο των συμβολοσειρών για τα οποία η γραμματική μπορεί να παράξει συντακτικά δένδρα
- ◆ Τις περισσότερες φορές το σύνολο αυτό είναι άπειρο (παρόλο που η γραμματική είναι πεπερασμένη)
- ◆ Η κατασκευή μιας γραμματικής για μια γλώσσα μοιάζει λίγο με προγραμματισμό...

Παράδειγμα κατασκευής γραμματικής (1)

Συνήθως γίνεται με χρήση της τεχνικής “διαίρει και βασίλευε” (divide and conquer)

◆ **Παράδειγμα:** κατασκευή της γλώσσας των δηλώσεων της C:

- αρχικά, η δήλωση έχει ένα όνομα τύπου
- στη συνέχεια μια ακολουθία από μεταβλητές που διαχωρίζονται με κόμματα (όπου κάθε μεταβλητή μπορεί να πάρει μια αρχική τιμή)
- και στο τέλος ένα ερωτηματικό (semicolon)

```
float a;  
short a, b, c;  
int a = 1, b, c = 1 + 2;
```


Παράδειγμα κατασκευής γραμματικής (2)

- ◆ Αρχικά ας αγνοήσουμε την πιθανή ύπαρξη αρχικοποιητών:

```
<var-decl> ::= <type-name> <declarator-list> ;
```

- ◆ Ο κανόνας για τα ονόματα των πρωτογενών τύπων (primitive types) είναι απλούστατος:

```
<type-name> ::= short | int | long | char |  
float | double
```

Σημείωση: δεν παίρνουμε υπόψη τύπους πινάκων

Παράδειγμα κατασκευής γραμματικής (3)

- ◆ Η ακολουθία των μεταβλητών που διαχωρίζονται με κόμματα έχει ως εξής:

```
<declarator-list> ::= <declarator>  
                    | <declarator> , <declarator-list>
```

- ◆ Όπου ξανά, έχουμε προς το παρόν αγνοήσει τους πιθανούς αρχικοποιητές των μεταβλητών

Παράδειγμα κατασκευής γραμματικής (4)

- ◆ Οι δηλωτές μεταβλητών, με ή χωρίς αρχικοποιήσεις, ορίζονται ως:

```
<declarator> ::= <variable-name>  
                | <variable-name> = <expr>
```

- ◆ Για ολόκληρη τη C:

- Πρέπει να επιτρέψουμε και ζεύγη από αγκύλες μετά το όνομα των μεταβλητών για τη δήλωση των πινάκων
- Πρέπει επίσης να ορίσουμε και τη σύνταξη των αρχικοποιητών πινάκων
- (Φυσικά θέλουμε και ορισμούς για τα μη τερματικά σύμβολα *<variable-name>* και *<expr>*)

ΚΥΡΙΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΓΛΩΣΣΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

Κύρια προγραμματιστικά μοντέλα (1)

- ◆ Προστακτικός προγραμματισμός
(*imperative programming*)
 - FORTRAN, Algol, COBOL, BASIC, C, Pascal, Modula-2, Ada
- ◆ Συναρτησιακός προγραμματισμός
(*functional programming*)
 - LISP, ML, Scheme, Miranda, Haskell, Erlang
- ◆ Λογικός προγραμματισμός
(*logic programming*)
 - Prolog

Κύρια προγραμματιστικά μοντέλα (2)

- ◆ Αντικειμενοστρεφής προγραμματισμός
(*object-oriented programming*)
 - Simula, Smalltalk, C++, Eiffel, Java, C#
- ◆ Προγραμματισμός «σεναρίων» (*scripting*)
 - Perl, Python, Ruby, JavaScript, PHP
- ◆ Παράλληλος/ταυτόχρονος/κατανεμημένος προγραμματισμός
(*parallel/concurrent/distributed progr.*)
 - OCCAM, Concurrent C, Ada, Java, C#, Erlang

ΣΥΝΑΡΤΗΣΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Διαφάνεια αναφοράς (referential transparency)

- ◆ Σε μία γλώσσα συναρτησιακού προγραμματισμού, η αποτίμηση μιας συνάρτησης δίνει πάντα το ίδιο αποτέλεσμα για τις ίδιες τιμές των παραμέτρων της
- ◆ Η σημαντική αυτή ιδιότητα δεν ισχύει κατ' ανάγκη στις γλώσσες προστακτικού προγραμματισμού
- ◆ Στις προστακτικές γλώσσες αυτό συμβαίνει λόγω:
 - Μεταβλητών που ορίζονται και αλλάζουν τιμές εκτός του σώματος της συνάρτησης (global variables)
 - Εξάρτησης από την κατάσταση (state) του υπολογισμού
 - Άλλων παρενεργειών (side-effects) που μπορεί να υπάρχουν στο πρόγραμμα

Παράδειγμα σε Pascal

```
program example(output)
var flag:boolean;

function f(n:int): int
begin
    if flag then f := n
                else f := 2*n;
    flag := not flag
end

begin
    flag := true;
    writeln(f(1)+f(2));
    writeln(f(2)+f(1));
end
```

Τι τυπώνει το πρόγραμμα;

5 και μετά 4

- ◆ Περύεργο διότι περιμένουμε ότι $f(1)+f(2) = f(2)+f(1)$
- ◆ Στα μαθηματικά οι συναρτήσεις εξαρτώνται μόνο από τα ορίσματά τους

Συναρτησιακός προγραμματισμός (1)

◆ Πλεονεκτήματα

- Συντομία *(2-10 φορές μικρότερος κώδικας)*
- Ευκολία στην κατανόηση
- Λιγότερα σφάλματα εκτέλεσης
- Επαναχρησιμοποίηση, αφαίρεση, δόμηση
- Αυτόματη διαχείριση μνήμης

Παράδειγμα: QuickSort σε Haskell

```
qsort [] = []
qsort (x:xs) = qsort lt ++ [x] ++ qsort ge
  where lt = [y | y <- xs, y < x]
        ge = [y | y <- xs, y >= x]
```


Συναρτησιακός προγραμματισμός (2)

◆ Μειονεκτήματα

- Μειωμένη απόδοση
- Μεγαλύτερες απαιτήσεις μνήμης

◆ Όχι μειονεκτήματα 😊

αλλαγή φιλοσοφίας στον προγραμματισμό

- Όχι μεταβλητές, όχι εντολές ανάθεσης
- Εκφράσεις και συναρτήσεις

◆ Τα παραδείγματα που ακολουθούν είναι σε **Haskell**

<http://www.haskell.org/>

Δηλώσεις και εξαγωγή τύπων

◆ Δήλωση συναρτήσεων

```
inc n = n + 1  
f t = t * inc t
```

◆ Δήλωση τιμών

```
x = f 6  
y = f (f 2)
```

◆ Συμπερασμός τύπων *(type inference)*

- Οι τύποι υπολογίζονται αυτόματα

```
inc, f :: Int -> Int  
x, y   :: Int
```


Υπολογισμοί τιμών

◆ Υπολογισμός τιμής

```
f t = t * inc t
```

```
x → f 6 → 6 * inc 6  
→ 6 * (6+1) → 6*7 → 42
```

◆ Το αποτέλεσμα είναι ανεξάρτητο της σειράς των επιμέρους υπολογισμών *(υπό κ.σ.)*

```
y → f (f 2) → f (2 * inc 2)  
→ f (2*(2+1)) → f (2*3) → f 6  
→ 6 * inc 6 → 6*(6+1) → 6*7 → 42
```

```
y → f (f 2) → f 2 * inc (f 2)  
→ (2 * inc 2) * inc (2 * inc 2)  
→ (2*(2+1)) * inc (2*(2+1))  
→ (2*(2+1)) * (2*(2+1)+1) → ... → 42
```


Τοπικές δηλώσεις

◆ Με χρήση του **let**

```
x = let inc n = n+1
      f t = t * inc t
      in f 6
```

◆ ... ή με χρήση του **where**

```
x = f 6
    where inc n = n+1
           f t = t * inc t
```

◆ Οι τοπικές δηλώσεις ακολουθούν κανόνες εμβέλειας όπως π.χ. της Pascal

Πλειάδες τιμών

◆ Συναρτήσεις με “πολλές” παραμέτρους

```
add :: (Int, Int) -> Int
add (x, y) = x+y
```

◆ ... και “πολλά” αποτελέσματα

```
solve2eq :: (Double, Double, Double)
          -> (Double, Double)
solve2eq (a, b, c) =
  let d = b*b - 4.0*a*c
      x1 = (-b - sqrt(d)) / (2.0*a)
      x2 = (-b + sqrt(d)) / (2.0*a)
  in (x1, x2)
```


Αναδρομή

- ◆ Στο συναρτησιακό προγραμματισμό είναι ο κύριος τρόπος επαναληπτικών υπολογισμών

- Υπολογισμός παραγοντικού

```
factorial n =  
  if n <= 1 then 1  
  else n * factorial (n-1)
```

- Υπολογισμός Μ.Κ.Δ. (αλγόριθμος Ευκλείδη)

```
gcd (n, 0) = n  
gcd (n, m) = gcd (m, n `mod` m) αν m≠0
```

pattern matching στις παραμέτρους

Συναρτήσεις υψηλής τάξης

- ◆ Συναρτήσεις που παίρνουν ως παραμέτρους άλλες συναρτήσεις

```
twice :: (Int -> Int, Int) -> Int  
twice (f, x) = f (f x)
```

```
inc n = n + 1  
plus2 x = twice (inc, x)
```

- ◆ ... ή που έχουν ως αποτέλεσμα συναρτήσεις

```
plusN :: Int -> (Int -> Int)  
plusN x = let f y = x + y  
           in f
```


Ανώνυμες συναρτήσεις

- ◆ “Η συνάρτηση που απεικονίζει κάθε n στο $n+1$ ”

$\lambda n. n+1$

$\backslash n \rightarrow n+1$

- ◆ Παράδειγμα

```
twice :: (Int -> Int, Int) -> Int
twice (f, x) = f (f x)
```

```
plus2 :: Int -> Int
plus2 x = twice (\n -> n+1, x)
```

```
plusN :: Int -> (Int -> Int)
plusN x = \y -> x + y
```


Παραμέτρων συνέχεια

(1)

◆ “Currying”

(Haskell B. Curry)

- Μια συνάρτηση με δύο παραμέτρους ισοδυναμεί με μια συνάρτηση που δέχεται την πρώτη παράμετρο και επιστρέφει μια συνάρτηση που δέχεται τη δεύτερη

```
add :: (Int, Int) -> Int  
add (x, y) = x+y
```

```
add' :: Int -> (Int -> Int)  
add' x = \y -> x+y
```

*Curried
version*

```
add (x, y) == (add' x) y
```


Παραμέτρων συνέχεια

(2)

- ◆ Απλούστερη γραφή curried συναρτήσεων

```
add :: Int -> Int -> Int
```

```
add x y = x+y
```

```
twice :: (Int -> Int) -> Int -> Int
```

```
twice f x = f (f x)
```

- ◆ Με τις curried συναρτήσεις επιτρέπεται η “μερική εφαρμογή”

```
twice (add 20) 2 → add 20 (add 20 2)
```

```
→ add 20 (20+2) → 20+(20+2) → 42
```


◆ Ακολουθίες ομοειδών στοιχείων

```
digits :: [Int]
```

```
digits = [0,1,2,3,4]
```

```
== 0:1:2:3:4:[]
```

```
prices :: [(String, Float)]
```

```
prices = [("μήλο", 3.0),  
          ("αχλάδι", 2.2),  
          ("ανανάς", 5.5)]
```

◆ Παραδείγματα με λίστες

- Εύρεση μήκους

```
length [] = 0
```

```
length (x:xs) = 1 + length xs
```


◆ Παραδείγματα με λίστες (συνέχεια)

- Συνένωση δύο λιστών

```
concat [] ys = ys
```

```
concat (x:xs) ys = x : concat xs ys
```

- Αναστροφή λίστας

```
reverse [] = []
```

```
reverse (x:xs) =
```

```
    concat (reverse xs) [x]
```

- Αναστροφή λίστας *(καλύτερη υλοποίηση)*

```
reverse xs = rev xs []
```

```
  where rev [] ys = ys
```

```
        rev (x:xs) ys = rev xs (x:ys)
```


◆ Παραδείγματα με λίστες και συναρτήσεις υψηλής τάξης

- Εφαρμογή μιας συνάρτησης σε όλα τα στοιχεία μιας λίστας

```
map f [] = []
```

```
map f (x:xs) = f x : map f xs
```

- “Φιλτράρισμα” των στοιχείων μιας λίστας

```
filter f [] = []
```

```
filter f (x:xs) =
```

```
  if f x then x : filter f xs
```

```
  else filter f xs
```


Παραμετρικός πολυμορφισμός (1)

- ◆ Ποιος ο τύπος της ταυτοτικής συνάρτησης;

`id x = x`

- ◆ Μπορεί να δεχθεί παραμέτρους κάθε τύπου

`id 42` **→** `42` **:: Int**

`id "Hello"` **→** `"Hello"` **:: String**

`id inc` **→** `inc` **:: Int -> Int**

- ◆ Είναι μια **πολυμορφική** συνάρτηση

`id :: a -> a` *(για κάθε τύπο a)*

Παραμετρικός πολυμορφισμός (2)

◆ Περισσότερες πολυμορφικές συναρτήσεις

`length` :: `[a] -> Int`

`concat` :: `[a] -> [a] -> [a]`

`reverse` :: `[a] -> [a]`

`filter` :: `(a -> Bool) -> [a] -> [a]`

- και με περισσότερους “άγνωστους” τύπους

`map` :: `(a -> b) -> [a] -> [b]`

- ένα ακόμα σύνθετο παράδειγμα

`zip` :: `[a] -> [b] -> [(a, b)]`

`zip [] ys = []`

`zip xs [] = []`

`zip (x:xs) (y:ys) = (x,y) : zip xs ys`

◆ Απλές απαριθμήσεις

```
data Light = Red | Green | Yellow
next :: Light -> Light
next Green = Yellow
next Yellow = Red
next Red = Green
```

◆ Πιο σύνθετοι τύποι δεδομένων

```
data Number = NInteger Int
           | NReal Double
           | NComplex Double Double
neg (NInteger n) = NInteger (-n)
neg (NReal r) = NReal (-r)
neg (NComplex x y) = NComplex (-x) (-y)
```


◆ Αναδρομικά ορισμένοι τύποι

- Συνδεδεμένες μονομορφικές λίστες

```
data IntList = Nil | Cons Int IntList
```

ή και πολυμορφικές λίστες

```
data List a = Nil | Cons a (List a)
```

- Παραδείγματα

```
sum :: List Int -> Int
```

```
sum Nil = 0
```

```
sum (Cons x xs) = x + sum xs
```

```
length :: List a -> Int
```

```
length Nil = 0
```

```
length (Cons x xs) = 1 + length xs
```


◆ Αναδρομικά ορισμένοι τύποι (συνέχεια)

- Πολυμορφικά δυαδικά δέντρα

```
data Tree a = Nil  
           | Node a (Tree a) (Tree a)
```

- Μέτρηση κόμβων

```
count :: Tree a -> Int  
count Nil = 0  
count (Node a left right) =  
  1 + count left + count right
```


◆ Αναδρομικά ορισμένοι τύποι (συνέχεια)

- Διάσχιση κατά βάθος

```
preorder :: Tree a -> [a]
```

```
preorder Nil = []
```

```
preorder (Node a left right) =
```

```
  a : preorder left ++ preorder right
```

- Διάσχιση κατά πλάτος

```
traverseBF :: Tree a -> [a]
```

```
traverseBF t = trav [t]
```

```
  where trav [] = []
```

```
        trav (Nil : ts) = trav ts
```

```
        trav (Node a left right : ts) =
```

```
          a : trav (ts ++ [left, right])
```


Πρόθυμη και οκνηρή αποτίμηση (1)

◆ Πρόθυμη αποτίμηση (*eager evaluation*)

- Οι υπολογισμοί γίνονται όσο πιο νωρίτερα δυνατόν
- Οι παράμετροι των συναρτήσεων αποτιμώνται πριν την κλήση
- π.χ. LISP, ML, Scheme, Erlang

◆ Οκνηρή αποτίμηση (*lazy evaluation*)

- Οι υπολογισμοί γίνονται όσο πιο αργότερα δυνατόν, δηλαδή μόνο όταν χρειαστεί το αποτέλεσμα τους
(*call by need evaluation*)
- Οι παράμετροι των συναρτήσεων αποτιμώνται την πρώτη φορά που θα χρειαστεί η τιμή
- π.χ. Miranda, Haskell

Πρόθυμη και οκνηρή αποτίμηση (2)

◆ Παράδειγμα: άπειρη αναδρομή

```
loop n = loop (n+1)
```

```
foo x y = if x == 1 then y else 42
```

- Πρόθυμη αποτίμηση

```
foo 6+1 (loop 0) → foo 7 (loop (0+1))  
→ foo 7 (loop 1) → foo 7 (loop (1+1))  
→ foo 7 (loop 2) → ... (δεν τερματίζει)
```

- Οκνηρή αποτίμηση

```
foo 6+1 (loop 0)
```

```
→ if 6+1 == 1 then loop 0 else 42
```

```
→ if 7 == 1 then loop 0 else 42 → 42
```


Πρόθυμη και οκνηρή αποτίμηση (3)

- ◆ Παράδειγμα: άπειρη λίστα πρώτων αριθμών με το κόσκινο του Ερατοσθένη

```
primes :: [Int]
primes = sieve (natsgt 2)
  where
    natsgt n = n : natsgt (n+1)
    sieve (x:xs) =
      x : sieve (filter (ndiv x) xs)
    ndiv x y = y `mod` x /= 0
```

```
primes == [2,3,5,7,11,13,17,19,23,29,...]
```

```
allnats = 0 : map (\n -> n+1) allnats
```


Πέρα από το συναρτησιακό μοντέλο

- ◆ “Αγνά” συναρτησιακός προγραμματισμός
(*purely functional programming*)
- ◆ Παρενέργειες (*side effects*)
 - Μεταβαλλόμενες μεταβλητές (*mutable variables*)
 - πολλαπλές αναθέσεις τιμής
 - προσπελάσεις (ανακλήσεις τιμής)
 - Είσοδος/έξοδος (*input/output*)
 - εκτύπωση σε οθόνη ή σε αρχείο
 - ανάγνωση από το πληκτρολόγιο ή από αρχείο

ΛΟΓΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Λογικός προγραμματισμός

◆ Κεντρική ιδέα

- Το πρόγραμμα είναι εκφρασμένο σε μια μορφή συμβολικής λογικής με δήλωση των σχέσεων μεταξύ των δεδομένων που διαχειρίζεται
- Η εκτέλεση του προγράμματος ισοδυναμεί με τη διεξαγωγή συλλογισμών σε αυτή τη λογική

◆ Η γλώσσα Prolog

- W.F. Clocksin and C.S. Mellish, *Programming in Prolog*, 4th edition, Springer-Verlag, New York, 1997.

Κατηγορηματική λογική

(1)

(predicate logic)

◆ Προτάσεις

- Δηλώσεις σε συμβολική μορφή που είναι είτε αληθείς είτε όχι αληθείς
- Αναφέρονται σε αντικείμενα και σε σχέσεις μεταξύ αυτών
- Ατομική πρόταση: **κατηγορημα (ορίσματα)**
- Τελεστές: \neg (όχι) \wedge (και) \vee (ή)
 \Rightarrow (συνεπάγεται) \Leftarrow (προκύπτει από)
 \Leftrightarrow (ισοδυναμεί) \forall (για κάθε) \exists (υπάρχει)

◆ Κανονική μορφή και προτάσεις Horn

- Κάθε πρόταση μπορεί να γραφεί στην παρακάτω κανονική μορφή

$$B_1 \vee B_2 \vee \dots \vee B_m \Leftarrow A_1 \wedge A_2 \wedge \dots \wedge A_n$$

όπου τα A_1, A_2, \dots, A_n και B_1, B_2, \dots, B_m είναι ατομικές προτάσεις

- Πολλές (αλλά όχι όλες) οι προτάσεις μπορούν να γραφούν σε μορφή *προτάσεως Horn*

$$B \Leftarrow A_1 \wedge A_2 \wedge \dots \wedge A_n$$

$$\text{ή} \quad A_1 \wedge A_2 \wedge \dots \wedge A_n$$

Τύποι δεδομένων της γλώσσας Prolog

- ◆ **Μεταβλητές:** Αρχίζουν με κεφαλαίο γράμμα ή με το χαρακτήρα `'_'`
- ◆ **Άτομα:** Αρχίζουν με μικρό γράμμα (π.χ. `john`) ή περικλείονται από αποστρόφους (π.χ. `'John'`)
- ◆ **Ακέραιοι:** `0, 42, -42, ...`
- ◆ **Πραγματικοί:** `3.1415,`
- ◆ **Λίστες:** `[], [1, 2, 3], [42, apple]`
- ◆ **Δομημένα δεδομένα:** `person(john, 1970), student(e103109001, [10, 9, 10, 9, 10])`

◆ Δήλωση γεγονότων

```
male(john) .  
male(george) .  
female(mary) .  
female(jenny) .  
parent(john, george) .  
parent(mary, george) .  
parent(john, jenny) .  
parent(mary, jenny) .
```

◆ Δήλωση κανόνων

```
father(X, Y) :- parent(X, Y), male(X) .  
mother(X, Y) :- parent(X, Y), female(X) .
```


◆ Δήλωση κανόνων (συνέχεια)

```
human(X) :- male(X) .
```

```
human(X) :- female(X) .
```

```
brother(X,Y) :-
```

```
    male(X) , parent(Z,X) , parent(Z,Y) .
```

```
sister(X,Y) :-
```

```
    female(X) , parent(Z,X) , parent(Z,Y) .
```

◆ Ερωτήσεις – στόχοι

(goals)

```
?- male(john) .
```

yes

```
?- male(mary) .
```

no

◆ Ερωτήσεις – στόχοι (συνέχεια)

?- male(peter) .

no

?- male(X) .

X = john ;

X = george ;

no

?- human(X) .

X = john ;

X = george ;

X = mary ;

X = jenny ;

no

◆ Ερωτήσεις – στόχοι (συνέχεια)

?- brother (george , jenny) .

yes

?- mother (X , george) .

X = mary ;

no

?- sister (X , Y) .

X = jenny , Y = george ;

X = jenny , Y = jenny ;

X = jenny , Y = george ;

X = jenny , Y = jenny ;

no

(resolution)

◆ Αλγόριθμος επίλυσης

- Η ερώτηση-στόχος συγκρίνεται με τα γεγονότα και τα αριστερά μέλη (κεφαλές) των κανόνων
- **Ενοποίηση (*unification*)**: αυτή η σύγκριση προκαλεί πιθανώς τη συγκεκριμενοποίηση κάποιων μεταβλητών
- Αν η σύγκριση επιτύχει για κάποιο γεγονός, ο στόχος έχει ικανοποιηθεί
- Αν επιτύχει για το αριστερό μέλος κανόνα, οι υποθέσεις προστίθενται στη λίστα των στόχων

◆ Αλγόριθμος επίλυσης (συνέχεια)

- **Οπισθοδρόμηση (*backtracking*):** αν ένας στόχος αποτύχει, δηλαδή δεν μπορεί να ικανοποιηθεί, ο αλγόριθμος οπισθοδρομεί στον αμέσως προηγούμενο στόχο και προσπαθεί την επίλυση με την αμέσως επόμενη επιλογή γεγονότος ή κανόνα

◆ Παράδειγμα

?- mother (X, george) .

parent (X, george) , female (X) .

parent (john, george) , female (john) . **✗**

parent (mary, george) , female (mary) . **✓**

backtracking

Χαρακτηριστικά της Prolog

(1)

- ◆ Η σειρά εμφάνισης γεγονότων, κανόνων και στόχων είναι καθοριστική

```
ancestor (X, Y) :-
```

```
    ancestor (Z, Y), parent (X, Z) .
```

```
ancestor (X, Y) :- parent (X, Y) .
```

- ◆ Υπόθεση του κλειστού κόσμου

- Οι μόνες αληθείς προτάσεις είναι αυτές που αποδεικνύονται βάσει των γνωστών γεγονότων και κανόνων

◆ Το πρόβλημα της άρνησης

- Μια αρνητική πρόταση **not** A είναι αληθής όταν ο στόχος A δεν μπορεί να ικανοποιηθεί
- Αυτή η άρνηση δεν ταυτίζεται με τη λογική άρνηση, π.χ. **not not** $A \neq A$

◆ Το πρόβλημα των “προδιαγραφών”

- Ένα πρόγραμμα ισοδυναμεί με τον ορισμό των **προδιαγραφών** του σε κατηγορηματική λογική
- Ο μετασχηματισμός των προδιαγραφών σε **αλγόριθμο** επίλυσης είναι ένα άλυτο πρόβλημα

◆ Αριθμητικές πράξεις

```
daysOf (january, Y, 31) .
daysOf (february, Y, 29) :-
    Y mod 400 ::= 0,
    Y mod 4000 =\= 0, !.
daysOf (february, Y, 29) :-
    Y mod 4 ::= 0,
    Y mod 100 =\= 0, !.
daysOf (february, Y, 28) .
daysOf (march, Y, 31) .
...
daysOf (december, Y, 31) .

validDate (D, M, Y) :- daysOf (M, Y, X) ,
    D >= 1, D <= X.
```


Προηγούμενο παράδειγμα με if-then-else

```
daysOf (january, Y, 31) .
daysOf (february, Y, Z) :-
    ( (Y mod 400 == 0,
      Y mod 4000 \= 0) ->
      Z = 29
    ; (Y mod 4 == 0,
      Y mod 100 \= 0) ->
      Z = 29
    ; Z = 28
    ) .
daysOf (march, Y, 31) .
...
daysOf (december, Y, 31) .
```


◆ Λίστες

```
length([], 0) .  
length([_ | Xs], N) :-  
    length(Xs, M), N is M+1.
```

```
member(X, [X | _]) .  
member(X, [_ | Xs]) :-  
    member(X, Xs) .
```

```
append([], Ys, Ys) .  
append([X | Xs], Ys, [X | Zs]) :-  
    append(Xs, Ys, Zs) .
```


◆ Λίστες (συνέχεια)

```
?- length([1,2,3,4,5],N) .
```

```
N = 5;
```

```
no
```

```
?- member(X,[1,2,3]) .
```

```
X = 1;
```

```
X = 2;
```

```
X = 3;
```

```
no
```

```
?- append([1,2,3],[4,5,6],L) .
```

```
L = [1,2,3,4,5,6];
```

```
no
```


◆ Λίστες (συνέχεια)

```
?- append(L, [4,5], [1,2,3,4,5]).
```

```
L = [1,2,3];
```

```
no
```

```
?- append([1|X], Y, [1,2,3]).
```

```
X = [], Y = [2,3];
```

```
X = [2], Y = [3];
```

```
X = [2,3], Y = [];
```

```
no
```


◆ Λίστες (συνέχεια)

```
?- append(X,Z,[1,2,3]).
```

```
X = [], Y = [1,2,3];
```

```
X = [1], Y = [2,3];
```

```
X = [1,2], Y = [3];
```

```
X = [1,2,3], Y = [];
```

```
no
```


◆ Λίστες (συνέχεια)

```
?- member(3, L).
```

```
L = [3|_];
```

```
L = [_ , 3|_];
```

```
L = [_ , _ , 3|_];
```

```
L = [_ , _ , _ , 3|_];
```


```
L = [_ , _ , _ , _ , 3|_];
```

```
L = [_ , _ , _ , _ , _ , 3|_];
```

```
L = [_ , _ , _ , _ , _ , _ , 3|_]
```

... άπειρες λύσεις

◆ Λίστες και (αφελής) ταξινόμηση

```
sort(L, SL) :-  
    permutation(L, SL), sorted(SL),   
permutation(L, [H|T]) :-  
    append(V, [H|U], L),  
    append(V, U, W),  
    permutation(W, T).  
permutation([], []).  
sorted([]).  
sorted([_]).  
sorted([A,B|T]) :- A=<B, sorted([B|T]).
```

Σταματάει τη διαδικασία της αναζήτησης περισσότερων λύσεων

◆ Λίστες και (αφελής) ταξινόμηση (συνέχεια)

```
?- sort([42,13,77],L) .
```

```
L = [13,42,77];
```

```
no
```

```
?- permutation([1,2,3],X) .
```

```
X = [1,2,3];
```

```
X = [1,3,2];
```

```
X = [2,1,3];
```

```
X = [2,3,1];
```

```
X = [3,1,2];
```

```
X = [3,2,1];
```

```
no
```


◆ Λίστες και QuickSort

```
qsort([H|T],S) :-  
    split(H,T,A,B),  
    qsort(A,SA),  
    qsort(B,SB),  
    append(SA,[H|SB],S).
```

```
qsort([],[]).
```

```
split(H,[X|Xs],A,B) :-  
    X=<H, (!)← A = [X|As], split(H,Xs,As,B).
```

```
split(H,[X|Xs],A,B) :-  
    X>H, B = [X|Bs], split(H,Xs,A,Bs).
```

```
split(_,[],[],[]).
```

Σταματάει τη διαδικασία της αναζήτησης περισσότερων κανόνων

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΣΤΡΕΦΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Αντικειμενοστρεφής προγραμματισμός (1)

- ◆ Αντικειμενοστρεφές (*object-oriented*) μοντέλο ανάπτυξης λογισμικού
 - Το πρόγραμμα είναι οργανωμένο ως ένα σύνολο από αλληλεπιδρώντα αντικείμενα
 - Κάθε αντικείμενο περιέχει:
 - δεδομένα (*data*), που χαρακτηρίζουν την κατάσταση του
 - μεθόδους (*methods*), δηλαδή κώδικα που υλοποιεί τη συμπεριφορά του
- ⇒ ενθυλάκωση (*encapsulation*)

Αντικειμενοστρεφής προγραμματισμός (2)

Βασικές αρχές

- Κατά την ανάλυση και τη σχεδίαση, δείτε τα αντικείμενα βάσει της **διαπροσωπείας** τους (interface) και όχι βάσει της υλοποίησής τους
- Προσπαθήστε να κρύψετε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος της υλοποίησης
- Προσπαθήστε να επαναχρησιμοποιήσετε αντικείμενα
- Προσπαθήστε να ελαχιστοποιήσετε τις διασυνδέσεις μεταξύ αντικειμένων

Αντικειμενοστρεφής προγραμματισμός (3)

◆ Πλεονεκτήματα

- Φυσική περιγραφή, τουλάχιστον για ορισμένες περιοχές εφαρμογών
- Αφαίρεση, δόμηση, επαναχρησιμοποίηση
- Ιδιαίτερα διαδεδομένος σήμερα, πληθώρα γλωσσών και εργαλείων τον υποστηρίζουν

◆ Μειονεκτήματα

- Υπερτιμημένος... 😊
- Διόγκωση κώδικα

◆ Τα παραδείγματα που ακολουθούν είναι σε Java

<http://java.sun.com/>

Κλάσεις και αντικείμενα

(1)

◆ Παράδειγμα: μετρητής

```
public class Counter  
{
```

```
    private int value;
```

```
    Counter () { value = 0; }
```

```
    void inc () { value++; }
```

```
    int get () { return value; }
```

```
}
```

πεδία

κατασκευαστής

μέθοδοι

Κλάσεις και αντικείμενα

(2)

◆ Παράδειγμα (συνέχεια)

```
public class DemoProgram
{
    public static
    void main (String [] args)
    {
        Counter c => new Counter ();
        for (int i=0; i<42; i++) {
            c.inc ();
            System.out.println (c.get ());
        }
    }
}
```

μέθοδος κλάσης

κατασκευάζει
ένα νέο
αντικείμενο

◆ Παράδειγμα: μιγαδικοί αριθμοί

```
public class Complex
{
    private double re, im;

    Complex ()
        { re = im = 0.0; }
    Complex (double r)
        { re = r; im = 0.0; }
    Complex (double r, double i)
        { re = r; im = i; }

    void negate ()
        { re = -re; im = -im; }
```


◆ Παράδειγμα (συνέχεια)

```
Complex add (Complex c) {
    return new Complex(re + c.re,
                       im + c.im);
}

void print () {
    System.out.print(re);
    if (im > 0.0)
        System.out.print("+");
    if (im != 0.0) {
        System.out.print(im);
        System.out.print("i");
    }
}
}
```


◆ Παράδειγμα (συνέχεια)

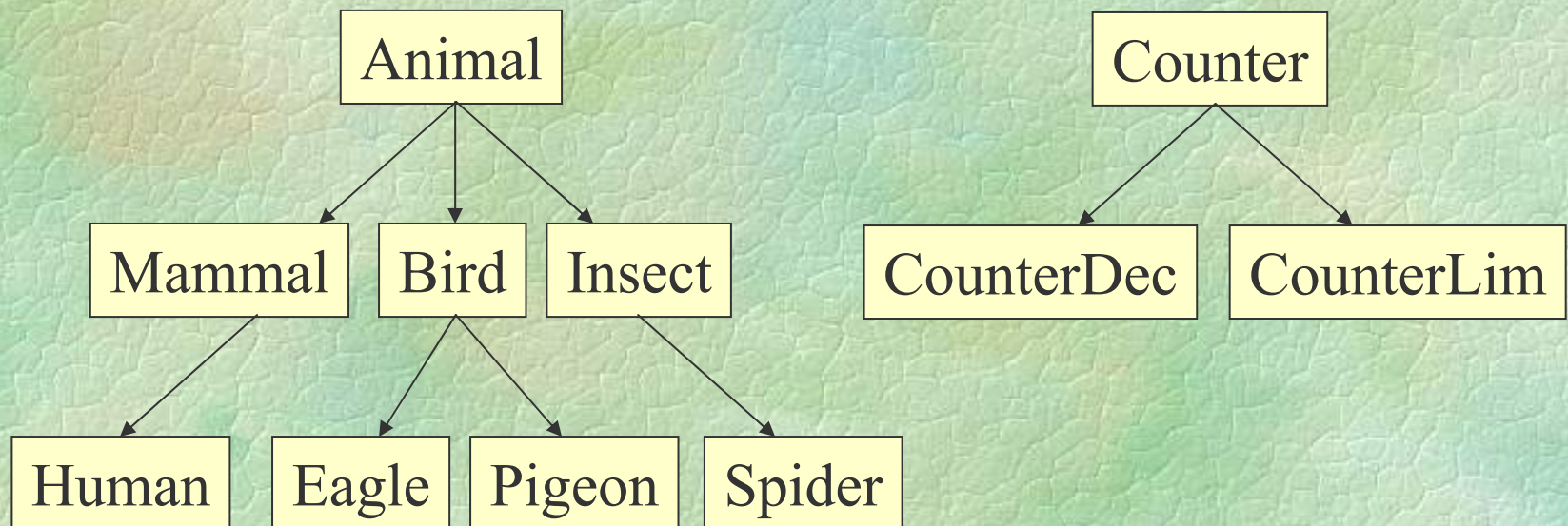
```
public class DemoProgram2
{
    public static
        void main (String [] args)
        {
            Complex c1 = new Complex(1.0);
            Complex c2 = new Complex(0.0, 1.0);
            Complex c;

            c = c1.add(c2);
            c.negate();
            c.print();
            System.out.println("");
        }
}
```


◆ Κληρονομικότητα

(inheritance)

- Εξειδίκευση των αντικειμένων μιας κλάσης, υποστηρίζοντας πρόσθετη ή διαφοροποιημένη συμπεριφορά

◆ Παράδειγμα: εξειδικευμένοι μετρητές

```
public class CounterDec
    extends Counter
{
    void dec () {
        if (value > 0) value--;
    }
}
```

επιπλέον μέθοδος

```
public class CounterLim
    extends Counter
{
    void inc () {
        if (value < 30) value++;
    }
}
```

υπερίσχυση
μεθόδου

Ιεραρχίες κλάσεων

(3)

◆ Παράδειγμα (συνέχεια)

```
public class DemoProgram3
{
    public static
    void main (String [] args)
    {
        CounterDec c = new CounterDec ();
        for (int i=0; i<42; i++) {
            c.inc ();
            System.out.println (c.get ());
        }
        for (int i=0; i<42; i++) {
            c.dec ();
            System.out.println (c.get ());
        }
    }
}
```

get και **inc**
ορίζονται
στην κλάση
Counter

dec ορίζεται
στην κλάση
CounterDec

Ιεραρχίες κλάσεων

(4)

◆ Παράδειγμα (συνέχεια)

```
public class DemoProgram4
{
    public static
    void main (String [] args)
    CounterLim c = new CounterLim();
    for (int i=0; i<42; i++) {
        c.inc();
        System.out.println(c.get());
    }
}
}
```

`inc` ορίζεται
στην κλάση
`CounterLim`

`get` ορίζεται
στην κλάση
`Counter`

- ◆ Τα αντικείμενα της εξειδικευμένης κλάσης μπορούν να χρησιμοποιούνται μέσω αναφορών σε αντικείμενα της βασικής κλάσης
- ◆ Παράδειγμα

```
Counter c = new CounterDec();  
  
for (int i=0; i<42; i++) {  
    c.inc();  
    System.out.println(c.get());  
}
```


◆ Πολυμορφισμός υποτύπων

(subtype polymorphism)

```
Counter c1 = new Counter();  
Counter c2 = new CounterLim();  
  
for (int i=0; i<42; i++) {  
    c1.inc();  
    c2.inc();  
}
```

- Ποιες θα είναι οι τιμές των μετρητών;

⇒ δυναμικό δέσιμο *(dynamic binding)*

⇒ η `c2.inc()` καλεί την `inc` της `CounterLim`

Αφηρημένες κλάσεις

- ◆ Κλάσεις που περιέχουν αφηρημένες (*abstract*) μεθόδους, οι οποίες
 - διαθέτουν μόνο επικεφαλίδα
 - η υλοποίησή τους δίνεται σε εξειδικευμένες κλάσεις
- ◆ Παράδειγμα

```
public abstract class Expression
{
    abstract double eval ();
}
```


Εκφράσεις σε δέντρα

(1)

◆ Παράδειγμα: ένας υπολογιστής για αριθμητικές εκφράσεις

- Σταθερές

```
public class Constant
    extends Expression
{
    private double value;

    Constant (double d)
        { value = d; }

    double eval ()
        { return value; }
}
```


◆ Παράδειγμα (συνέχεια)

- Αριθμητικές πράξεις

```
public abstract class Operation
    extends Expression
{
    private Expression left, right;

    Operation (Expression l,
              Expression r)
        { left = l; right = r; }
}
```


◆ Παράδειγμα (συνέχεια)

- Πρόσθεση

```
public class Plus extends Operation
{
    Plus (Expression l, Expression r)
        { super(l, r); }

    double eval ()
        { return left.eval() +
            right.eval(); }
}
```


◆ Παράδειγμα (συνέχεια)

```
public class DemoProgram7
{
    public static
        void main (String [] args)
    {
        Expression e1 =
            new Plus (new Constant (3),
                    new Constant (4));
        Expression e2 =
            new Minus (new Constant (8),
                    new Constant (2));
        Expression e = new Times (e1, e2);
        System.out.println (e.eval ());
    }
}
```